

פ' בשלח

ספר שמות פרק טו

(א) אַז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיְדוּד וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיְדוּד כִּי גָאָה גָאָה סוֹס וְרָכְבוּ רָמָה בָּיָם:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צא/ב

תניא אמר רבי מאיר מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' שר לא נאמר אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה כיוצא בדבר אתה אומר אז יבנה יהושע מזבח לה' בנה לא נאמר אלא יבנה מכאן לתחיית המתים מן התורה אלא מעתה אז יבנה שלמה במה לכמוש שקוף מואב הכי נמי דיבנה אלא מעלה עליו הכתוב כאילו בנה

רש"י שם

אז ישיר משה - אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה וכן (יהושע י) אז ידבר יהושע וכן (מ"א ז) ובית יעשה לבת פרעה חשב בלבו שיעשה לה אף כאן ישיר אמר לו לבו שישיר וכן עשה ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס אמר לו לבו שידבר וכן עשה ויאמר לעיני כל ישראל וכן שירת הבאר שפתח בה אז ישיר ישראל פירש אחריו עלי באר ענו לה (מ"א יא) אז יבנה שלמה במה פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה למדנו שהיו"ד ע"ש המחשבה נאמרה זה ליישב פשוטו אבל מדרשו ארז"ל מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה וכן בכלן חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא בנה...

רמב"ן שם

ומה יאמר הרב בפסוק יעשו עגל בחורב (תהלים קו יט), כמה ימרוהו במדבר יעציבוהו בישימו (שם עח מ), וכל המזמור כן, יהרג בברד גפנם (שם מז), ישלח בהם ערוב (שם מה), וכן ומאין יבאו אליך (מ"ב כ יד), מן המכים אשר יכוהו ארמים (שם ח כט, ט טו), וכן ומשה יקח את האהל (להלן לג ז), כי איננו לשון הוה, שלא לקחו אלא פעם אחת אבל דרך הלשון הוא לומר עתיד במקום עבר, וכן יאמרו במקומות רבים ההפך והטעם, כי מנהג הלשון שהמספר ענין יעמיד עצמו בזמן שיחפוץ, וירמוז למעשה ממנו פעם יעמיד עצמו בזמן המעשה וידבר בו בענין הווה, ועומד עליו בתחלתו, ויאמר "ישיר ישראל" כאלו משוררים לפניו, וכן כלם, ופעם יאחר עצמו ויאמר זה נעשה כבר, והכל לאמת ענין, ולכן רוב שיבא זה יהיה בענין הנבואות:

אבן עזרא שם

אז ישיר משה - משפט לשון הקדש לו' לשון עתיד תחת עבר עם מלת אז אז יבנה שלמה אז ידבר יהושע. אז יבדיל משה. וככה בלשון ישמעאל.

רבנו בחיי שם

אז ישיר משה ובני ישראל. לשון הווה הוא, ואמרו חז"ל (סנהדרין צא ע"ב) שר לא נאמר אלא ישיר מכאן רמז לתחית המתים מן התורה:

ובמדרש (מכילתא בשלח השירה א) אז ישיר משה, יש אז לשעבר ויש אז לעתיד. לשעבר, אז הוחל (בראשית ד, כו), אז אמרה (שמות ד, כו), אז ישיר משה, אז ישיר ישראל (במדבר כא, יז). אז ידבר יהושע (יהושע י, יב), אז אמר דוד (דברי הימים א טו, ב), אז אמר שלמה (מלכים א ח, יב). ויש לעתיד, אז תראי ונהרת (ישעיה ס, ה), אז יבקע כשחר אורך (שם נח, ח), אז ידלג כאיל (שם לה, ו), אז תשמח בתולה (ירמיה לא, יב), אז ימלא שחוק פיננו, אז יאמרו בגוים (תהלים קכו, ב), הרי אלו עתידין. אמר משה באז קראתי תגר לפני הקב"ה ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, בלשון סורחתי אני מקלוסו, נקלס ליחיד שהוא למעלה משבעה רקיעים. אמרו ישראל כשנפרע הקב"ה מדורו של אנוש שעלו עליו מי אוקינוס והציף שלישו של עולם, שנאמר אז הוחל לקרא ואנו שעשה לנו דרך במים ונפרע מן המצרים באז אנו מקלסים אותנו, ומה שהזכיר משה ובני ישראל לאמר ללמד כי משה ובני ישראל זכו לומר אותו קלוס בעצמו ואותה שירה שמשבחת המדה הנקראת זאת לה' והיא הכלה שמשבחת את המלך ואומרת שיר השירים אשר לשלמה, והבן זה, ובשירת הבאר ארמוז מזה בעזר ה' יתברך (במדבר כא, יט):

ספורנו שם

אז ישיר. הסכים שישיר:

הרש"ר הירש שם

When אז introduces — from the standpoint of the narrator — a past event, it frequently is construed with the future tense. This unusual feature of אז can be explained by the meaning of the word.

אז — אזי, from the root אזה, related to חזה, envisioning in one's mind's eye something that is invisible, distant. אז transports our thoughts to a time other than the present, to make us see the unfolding of an event that is not in the present, but in the past or in the future. Hence, the tense of the verb used with אז does not relate to the time of the narration, but, rather, it relates to the time of the event. At that time, the event was still in the making. Thus the future tense.

If Scripture had said אז שר, it would have meant "then they sang." אז ישיר means "then they began to sing."

Where אז is construed with the past tense (and does not imply the pluperfect), it transports us to the time of the event, but the verb relates to the time of the narration. In such a case, Scripture assumes that the event itself is known, and Scripture's sole purpose is to tell when it occurred. Thus אז הוחל לקרא וגו' (*Bereshis* 4:26): The beginning of proclaiming in the Name of God is assumed as known. What Scripture tells us is that it began in the time of Enosh.

אז is also construed with the past tense when it denotes a point of continuation in the narrative, and it means "thereupon," as in: אז אמרה (above, 4:26), אז אמר שלמה (*Melachim* I, 8:12), אז נבהלו (below v. 15). This matter requires further careful investigation, however. (See below, v. 15.)

שיר (related to שגר, שגר, שגר, שגר) means: to give external form to thoughts and emotions that have been awakened within oneself; generally, to give ardent expression to what some external event has revealed to the inner self, that which is invisible to the eye, but which is clearly seen by the mind's eye. Hence, שיר primarily denotes words singing of God's work in history (see Commentary, *Bereshis* 9:21).